

Автор **Д-р Иван Динев Иванов**, асистент професор по политически науки, Мъскингъм Колидж, щата Охайо, САЩ

„Морковът и тоягата“ заменят „доброто и лошото ченге“

БАРАК ОБАМА И ЕКИПЪТ МУ ЩЕ СЛЕДВАТ „ПОЛИТИКА НА АНГАЖИРАНЕ“

Еуфорията около тържественото встъпване на новия американски президент Барак Обама постепенно отстъпи място на коментарите за външнополитическия курс, който ще следва той. Темата е особено актуална, като се има предвид, че поема властта в момент, когато САЩ са ангажирани в две войни – в Ирак и в Афганистан, а в Близкия изток отново ври и кипи след началото на израелската операция в Газа. Немалка част от дипломатическите решения на Обама ще зависят и от позициите на неговия екип. А там попаднаха политици с впечатляващи биографии. Държавният секретар Хилари Клинтън ще продължи феминисткото начало, поставено от Мадлин Олбрайт и Кондолиза Райс. Безспорната изненада в екипа е републиканецът Робърт Гейтс, който запазва поне за година поста си на министър на отбраната. На него се разчита да осигури приемственост в двете военни кампании. Съветникът на президента по въпросите на националната сигурност ген. Джеймс Джоунс минава за надпартийна кандидатура. Новият постоянен представител на САЩ в ООН Сюзан Райс споделя позициите на Обама за акцент върху правата на човека и по-строги мерки срещу страните, които ги нарушават. Това не само означава окончателно късане с подходите, използвани в базата „Гуантанамо“, но също така налагането на санкции срещу режими, обвинени в извършването на геноцид, като например действията на Судан в Дарфур.

В

Възможно ли е този екип да се сработи и какво обединява тази разнородна група от експерти и политици? Обща черта на всички е възприемането в една или друга степен на т.нар. „политика на ангажиране“ (engagement policy). Още при представянето на хората, с които ще работи в областта на външната политика, Обама подчерта, че за да успеят,

Съединените щати „трябва да следват нова стратегия,

която успешно използва и балансира всички елементи на американската сила“, а именно: военната мощ и дипломацията, разузнаването и правото, икономиката и силата на моралния пример. В този контекст Хилари Клинтън още веднъж

изтъкна, че новият подход следва да се основава на тясно сътрудничество със съюзниците, тъй като Америка не може да разреши световните кризи „без участието на останалия свят, нито пък обратното“. Тя припомни мисълта на Джон Ф. Кенеди, че „най-голямото предизвикателство на нашето време е ангажирането на света за справянето със заплахите, пред които сме изправени“.

По време на предизборната кампания Барак Обама се дистанцира от кандидата на републиканците Джон Маккейн и обясни неуспехите на отиващия си Джордж Буш с неспособността му да ангажира т.нар „зли“ режими като Иран и Северна Корея в „конструктивен диалог, който да разреши проблемите на двустранно ниво и да укрепи ролята на САЩ като световен лидер“. И подчерта, че ще следва нов тип политика, която цели ангажирането на тези проблемни режими в редица двустранни и многостранни преговори, които да доведат до споразумения за предотвратяване на разработването и евентуалната употреба на ядрени оръжия.

Обама предложи алтернативен подход,

според който Съединените щати следва да се ангажират с „твърда директна диплома-

ция“, тъй като следваната от Буш политика на изолване на тези страни доведе единствено до ускоряване на ядрените програми на Иран и Северна Корея.

В първата си реч за състоянието на съюза през януари 2002 г. тогавашният държавен глава нарече Иран, Ирак и Северна Корея „ос на злото“, която поддържа тероризма и заплашва световния мир, поради което Съединените

щати не могат да останат безучастни към това. Няколко месеца по-късно посланикът на САЩ в ООН Джон Болтън добави към този списък Сирия, Либия и Куба. Последвалите събития в Ирак показаха какво точно може да очакват участниците в тази „ос на злото“. Разбира се, в такава ситуация политиката на ангажиране няма как да сработи, след като ответната страна очаква всеки

Америка не може да разреши световните кризи „без участието на останалия свят, нито пък обратното“

момент да бъде нападната от противник, който има ядени оръжия и многократно надвишава собствения ѝ военен капацитет. А усилия за започване на преговори не липсваха: в края 2004 г. САЩ и Европейският съюз се опитаха за първи път да приложат координиран подход към Иран, известен като „доброто и лошото ченге“.

Европейските пратеници отидоха

В Техеран с кошница от примамливи предложения –

старият континент обещавахе да помогне на Техеран да построи собствени атомни централи, в замяна на което ислямската република трябваше да преразгледа ядрената си стратегия. А ако тази оферта бъде отхвърлена, американците трябваше да изиграят ролята на „лошото ченге“, готово да накаже с тоягата непослушните персийци. Режимът в Иран категорично отхвърли този подход. След преизбирането му през ноември 2004 г. Джордж У. Буш няколко пъти опита да възобнови преговорите с Техеран и отправи покана за срещи на по-ниско равнище, но едва в началото на 2008 г. иранците се съгласиха. Причина за това е липсата на доверие в намеренията на Вашингтон, както и усещането, че САЩ нямат право да определят от името на международната общност правилата за използване на ядрената енергия. Но как точно политиката на ангажиране ще се различава от досегашния подход и доколко тя може да се увенчае с успех? Според редица изследователи, за да успее една такава стратегия ,тя

следва да се основава на три основни стълба.

САЩ нямат право да определят от името на международната общност правилата за използване на ядрената енергия

На първо място участниците да разберат, че имат взаимни интереси от сътрудничеството. Освен че следват своите национални интереси, страните трябва да проумяват, че сътрудничество е възможно само ако те правят взаимни (или реципрочни) отстъпки, независимо от това колко са силни в икономическо или военно отношение. На второ място, броят на участниците има значение, тъй като по-големият брой страни в преговорите предполага възникването на повече различия, което прави по-трудно координирането на националните им интереси. В този смисъл много по-вероятно е двустранните, трестранните (с участието на ЕС) или шестстранните преговори (например със Северна Корея) да постигнат успех, отколкото многостранна дипломатия в рамките на Съвета за сигурност на ООН, Международната агенция за атомна енергия (МАГАТЕ) или регионални организации като Асоциацията на страните от Югоизточна Азия (АСЕАН). На трето място, участниците следва да имат очакване, че сътрудничеството ще продължи и след постигането на евентуално споразумение.

Това обяснява защо

досегашните опити бяха обречени на провал –

Вашингтон изпращаше противоречива информация на Техеран и Пхенян, което създаваше чувство на несигурност у тези режими и ги превръщаше в непредсказуеми партньори на масата на преговорите. В този смисъл, макар и в по-малка степен, ако Джон Маккейн беше избран за президент, той щеше да има същите проблеми поради сходните му виждания с Джордж У. Буш по въпросите на външната политика.

Политиката на ангажиране даде резултат в средата на 90-те години, когато Северна Корея подписа рамково споразумение със САЩ за премахване на ядрените оръжия на Корейския полуостров. Съгласно него Пхенян пое ангажимент да се откаже от разработването на такива оръжия в замяна на създаването на международен консорциум, който да съдейства за изграждането на ядрени реактори и тяхното снабдяване с гориво.

Но дали политика на ангажиране винаги сработва? Често пъти различните режими остават с впечатлението, че отказът от сътрудничество няма да доведе до сериозни последици, тъй като

залогът за ответната страна е прекалено голям

и тя не може да си позволи провал заради инвестираниите до този момент средства

и усилия. Точно това се случи със съветско-американските отношения в края на 70-те години. За да избегнат такъв сценарий, САЩ и техните съюзници трябва да бъдат готови да използват различни многостранни механизми за налагане на санкции. В този смисъл подходът на „моркова и тоягата“ или този на „доброто и лошото ченге“ представляват опростена илюстрация на тази политика. Важно е да се отбележи, че при отказ на тези режими да сътрудничат, ролята на съюзниците (НАТО, Австралия, Нова Зеландия, Южна Корея и Япония) и различните международни институции (например ООН или редица регионални организации) нараства значително. Те следва да се ангажират с налагането и прилагането на санкции, които да направят цената на отказа от сътрудничество нетърпима и в крайна сметка режимът да бъде принуден да отстъпи.

Новият подход спрямо режимите в Техеран, Пхенян или Дамаск ще има

последствия и за трансатлантическите отношения,

В това число и за България като страна, членка на Европейския съюз и НАТО. Отсега е ясно, че новата администрация във Вашингтон ще се стреми към по-висока степен на координация между съюзниците и в това отношение вероятно ще обръща по-голямо внимание на техните мнения, безпокойства и притеснения. Следва да се очаква и по-голямо участие на европейските страни не само в преговорния процес и изпращането на наблюдателски мисии, но и под формата на увеличено военно присъствие там, където е необходимо, т.е. в Афганистан.

Макар да не предполага фундаментална промяна на следвания от САЩ външнополитически курс, стратегията на ангажиране съдържа няколко нови момента. Очаква се Съединените щати да изоставят окончателно едностранния силов подход. По-голямата последователност и предсказуемост на външната политика на Обама би трябвало да доведе до по-голямо доверие на останалия свят към Вашингтон. Не на последно място, нормално е да нараснат и очакванията към американските съюзници. **ПТ**

Отсега е ясно, че новата администрация във Вашингтон ще се стреми към по-висока степен на координация между съюзниците